

Taipaleenjoen ja Suvannon torjuntavoitto joulukuussa 1939

Talvisodan suojajoukkotaistelujen jälkeen Raudussa armeijan joukot vedettiin joulukuun alkupäivinä Vuoksen vesistölinjan taakse pääpuolustusasemaan Mannerheim-linjalle. Suomalaisten asemia Suvannolta Taipaleenjoen kautta Laatokalle nimitettiin Taipaleen lohkoksi. Se oli n. 12 km leveä ulottuen Suvannolta Keljan ja Volossulan välistä Laatokalle. Lohkoa puolusti tässä vaiheessa ev **Viljo Kauppilan** komentama 10. Divisioona, joka kuului kenrl. **Erik Heinrichsin** komentamaan III Armeijakuntaan. Venäläisten hyökkäysvahvuus oli tässä vaiheessa neljä divisioonaa, panssarivaununprikaati ja runsaat ilmavoimat.

Viljo Kauppila

Vladimir Grendal

Koukuniemen taistelu

Päältä katsoen helpoimmalta näytti ylittää Vuoksen vesistölinja kapean Taipaleenjoen kohdalta. Venäläisen 7. Armeijan joukkojen saavutettua tämän linjan he alkoivat siirtää lisää sinne lisää joukkoja lännenpää. He nimittivät tämän suunnan 7. Armeijan Oikeaksi Ryhmäksi, jonka komentaja oli helsinkiläissyntyinen armeijakunnankomentaja (vastasi Suomen armeijan kenraaliluutnanttia) **Vladimir D. Grendal** (Gröndahl). Tehtävänä oli Taipaleenjoen ylimeno ja sieltä hyökkäys Vuoksen vesistölinjan tuntumassa suomalaisten selustaan. Joukkoja ja välineitä oli vähintäänkin riittävästi (alussa kaksi divisioonaa), ja lisää saataisiin tarpeen mukaan. Hyökkäyskäsky annettiin 4.12.1939, mutta aloitus siirtyi vuorokaudella. Taipaleenjoki piti ylittää 6.12.1939. Samaan aikaan yritti Kiviniemessä ylittää Vuoksen kaksi divisioonaa tavoitteena Räisälä.

Suomalaisten puolustuksessa oli 10. Divisioona Taipaleesta Haitermaan tasalle lähellä Kiviniemeä. Divisioonan puolustusalue oli jaettu Taipaleen ja Sakkolan lohkoksi. Divisioona käsitti kolme jalkaväkirykmenttiä (JR 28, JR 29 ja JR 30) sekä Kenttätykistörykmentti 10:n

(KTR 10). Divisioonalle alistettiin lisäksi YH:n aikainen Metsäpirtin osasto (MO). Siinä oli runsaasti metsäpirttiläisiä ja rautulaisia sotilaita. Muut joukot olivat pääasiassa muualta suomesta koottuja. Kaikkiaan suomalaisten vahvuus oli runsaat 10 000 sotilasta. Hieman myöhemmin suomalaiset saivat vahvennuksena vielä Jalkaväkirykmentti 23:n (JR 23).

Kapeahkon ja vuolaasti virtaavan Taipaleen joen kohdalla pääpuolustuslinja oikaisi Koukunniemen tyvestä Kirvesmäen kohdalta Terenttilän kautta Laatokalle (kartta 1). Koukunniemen kärki oli tämän johdosta jäänyt pääpuolustuslinjan ulkopuolelle. Niemen kärkeen saakka ulottuvat puolustusasemat olisi vihollinen voinut helposti saarrosta ja tulittaa niitä niemen molemmilta sivuilta käsin. Samalla oli saatu rintamalinjaa lyhennetyksi noin 6 kilometriä.

Suomalaisten pääpuolustusaseman eteen oli jäänyt jo ennen sotaa rakennettu kantalinnoitettu tukikohta, nimeltään Alcazar (kartta 1).

Vihollinen eteni nyt Koukunniemen miehittämättömään etuosaan 6.12.1939 ja aloitti puoli-iltaisin hyökkäyksen Koukunniemen suomalaisasemia vastaan. Venäläiset hyökkäsivät panssareiden tukemana myös Acazarin tukikohtaan ja valloittivat sen. III Armeijakunta piti tukikohtaa niin tärkeänä, että käski valloittaa sen takaisin. Tehtävä annettiin ensin Metsäpirtin osastolle. Se aloitettiin seuraavana aamuna vielä pimeään aikaan ja johti joukon hajautumiseen erillään taisteleviksi ryhmiksi. Iltapäivällä aloitettu uusi hyökkäyskään ei menestynyt sen paremmin. Vielä yritettiin JR 28:sta irrotettujen vahvennusten avulla, mutta tämänkin venäläiset torjuivat panssarivaunuin ja tykistötulella. Suuri vihollisosasto oli jo ehtinyt kaivautua puolustusasemiin. Vastahyökkäykset uusittiin vielä kahdesti, mutta samoin tuloksin. Tappiot olivat huomattavat ja suomalaisten oli vetäydyttävä takaisin pääpuolustusasemaansa 7.12.1939. Vielä kerran Metsäpirtin osasto yritti vastahyökkäystä 12.12., mutta turhaan. Lopulta Alcazarista päätettiin luopua sen epäedullisen sijainnin vuoksi, ja tukikota jäi pysyvästi venäläisten haltuun.

Alcazarin linnake. Katolla teräslevyt ampuma-aukkoineen. Edessä on Taipaleenjoki.

Uusi hyökkäys 15.-17.12.1939

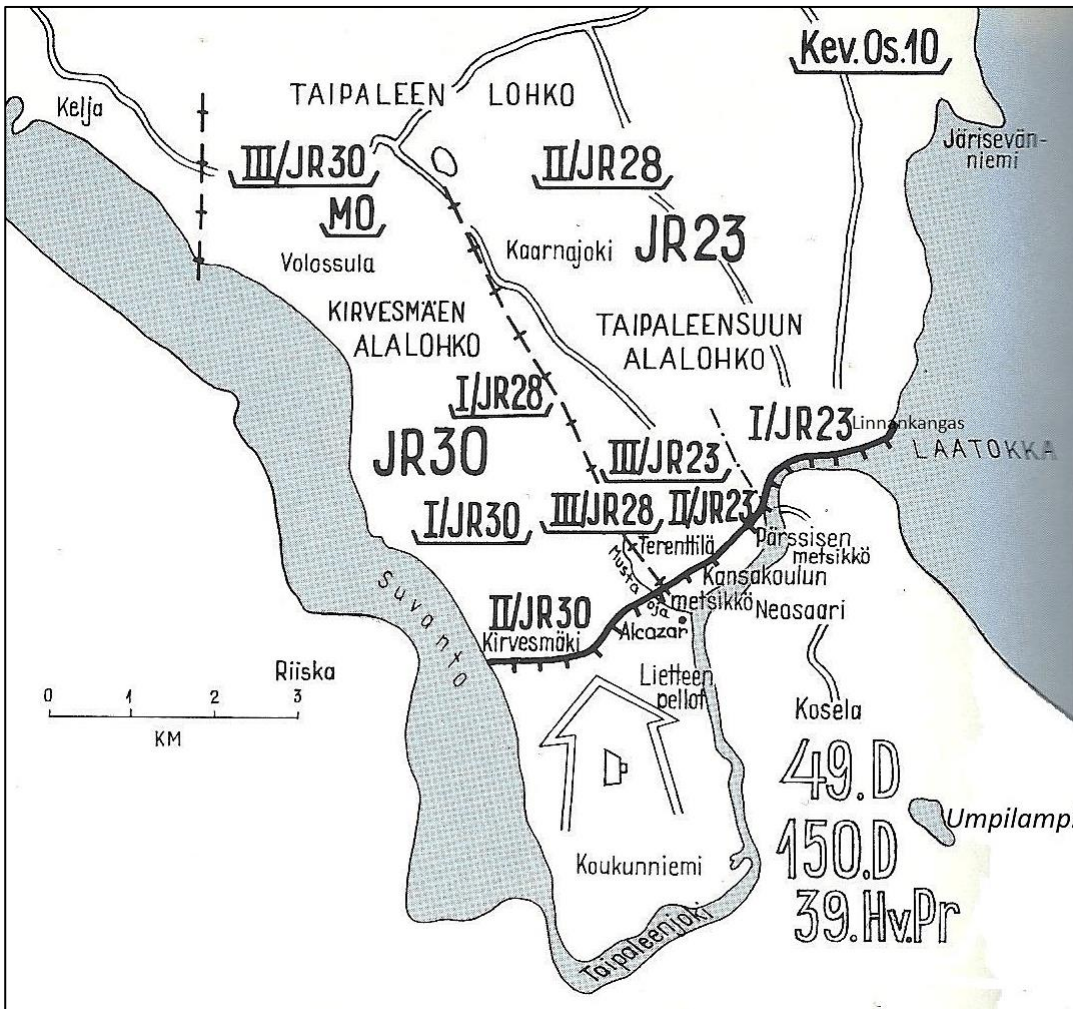
Puna-armeijan etenemisessä tuli muutaman vuorokauden tauko toisaalta suomalaisten osoittaman päättäväisen vastarinnan ja toisaalta heidän omien joukkojensa hämmennyksen ja uudelleen ryhmittelyn takia.

Venäläiset aloittivat uuden hyökkäyksen Taipaleensuun alalohkoa vastaan joen pohjoispuolella 15.12. klo 8.30 yli divisioonan vahvuisin voimin panssarivaunuprikaatin, tykistön ja lentokoneiden tukemana. Suomalaisilla oli puolustuksessa Taipaleenjoen alalohkolla maj **Mauno von Schrowen** komentama JR 28 ja Kirvesmäen alalohkolla evl **Armas Kempin** komentama JR 30.

Viholliselle oli annettu 13.12. uudeksi tavoitteeksi hyökätä Taipaleenjoelta Pyhäjärvelle kahden divisioonan voimin vahvistettuina kolmella tykistörykmentillä, panssariprikaatilla liekinheitinvaunuineen. Siinä oli miehiä ja arsenaalia enemmän kuin tarpeeksi. Samaan aikaan 142. Divisioonan tuli hyökätä Kiviniemessä ja estää suomalaisten vastahyökkäykset.

Taistelut lainehtivat edes takaisin. Vihollinen pääsi sisäänmurtoon Terenttilän luoteispuolella ja Suvannon tuntumassa, mutta heillä oli vain vähäistä menestystä jatkossa. Suomalaiset onnistuivat tarkalla tykistötulellaan ja vastahyökkäyksin pysäyttämään vihollisen ja palauttamaan omat asemansa. Joulukuun 17. päivänä klo 10.30 suomalaisten aloittama tykistötuli vaikutti merkittävästi venäläisjoukkoihin, eikä heidän varsinainen hyökkäyksensä päässyt kunnolla edes alkamaan.

Tämän jälkeen vihollisen hyökkäysvoima alkoi ehtyä. Se oli menettänyt mm. 35 panssarivaunua. 7. Armeijan komentaja **K.A. Meretskov** pyysi Armeijansa oikealle ryhmälle lepotaukoa, jonka Yleisesikunnan päällikkö **B. Shoposhnikov** hyväksyi 19.2.1939. Tällä lohkolla seurasi noin viikon mittainen hiljaisempi vaihe tykistötulen kuitenkin edelleen jatkuessa ja ilmatoiminnan lisääntyessä sään selkiytyessä. Jäi sillä kertaa etenemättä Pyhäjärvelle. Suomalaisten tiedustelutietojen mukaan alueelle oltiin jälleen keskittämässä lisäjoukkoja, mutta niiden varmaa sijaintia ei kyetty selvittämän.

Venälaisten hyökkäys 15.12.1939 Taipaleen joella kahden divisioonan ja panssariprikaatin voimin. Pääaseman kulku Kirvesmäestä Terenttilän kautta Laatokalle merkitty vahvalla mustalla viivalla. Huomaa tukikohta Alcazar Mustaojan laskukohdassa Taipaleenjokeen. Talvisodan historia.

Kolmas rynnistys jouluna 1939

Joulun aluspäivien hiljaisempi aika oli tyyntä myrskyn edellä. Sään kylmetessä ja selkiytyessä vihollisen lentotoiminta vilkastui, kuten edellä mainittiin. Lunta ei ollut paljon, mutta hiihtämään juuri ja juuri kykeni. 10 D:n komentaja ev Viljo Kauppila pyysi eroa tehtävistään 21. joulukuuta ja hänen tilalleen määrättiin **ev Aarne Blick**.

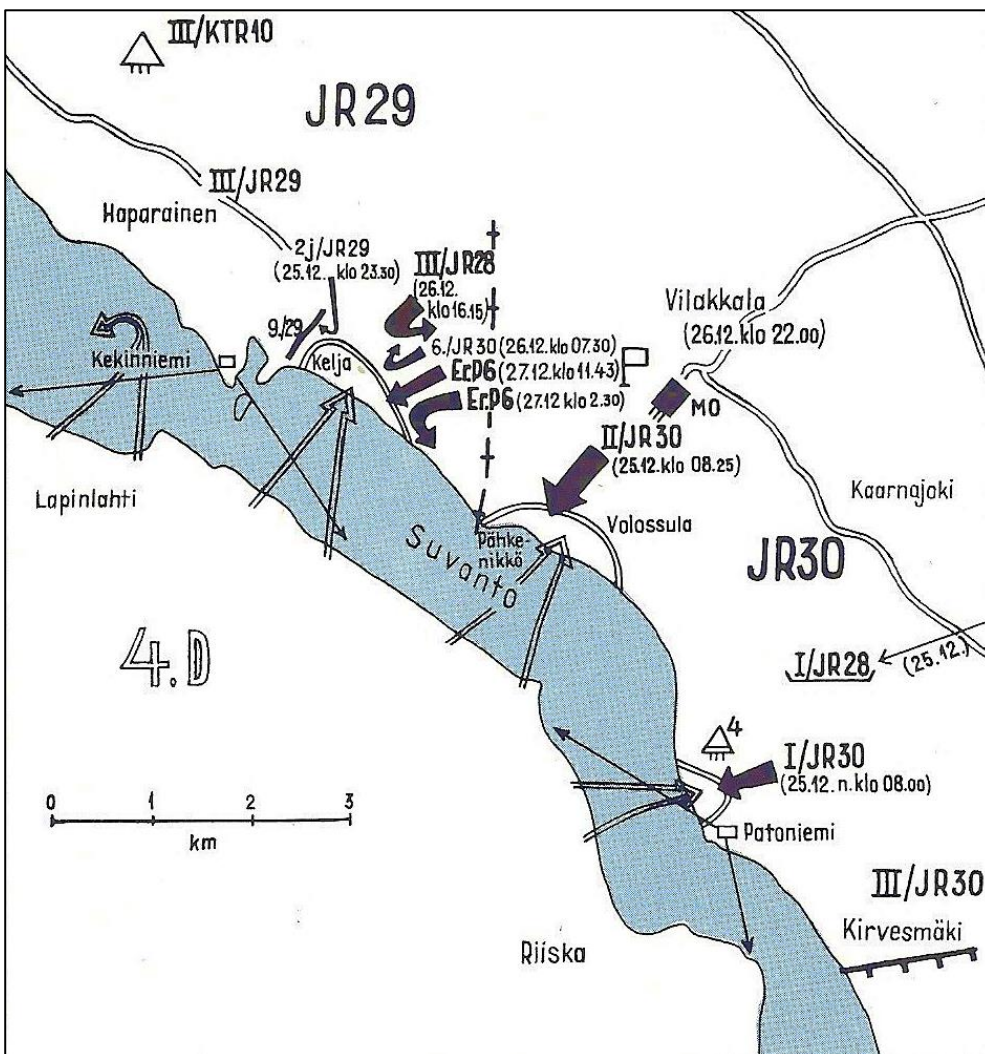
Lienee Puna-armeijan esikunta Stavka manailnut, kun kirotut tsuhnat olivat estäneet voittamattoman armeijan etenemisen asetetussa aikataulussa. Päähyökkäyssuunnassa Karjalan kannaksella oli tullut vaikeuksia pitkin rintamaa. Länsi-Kannaksella ei päästy Summassa eteen päin eikä Itä-Kannaksella asiat sujuneet sen paremmin. Viipurin suunnan hyökkäys oli keskeytettävä ja yritettävä uudestaan Taipaleen ja Kiviniemen suunnalla. Sinne keskitettiin peräti neljä divisioonaa (49.D, 150.D, 4.D ja 142.D) ja kaksi

irtorykmenttiä, divisiooniin kuulumattomia tykistö- ja panssariyksiköjä sekä tarvittavat ilmavoimat. Voimasuhteet olivat murskaavat. Ihme olisi, jos näillä eväillä ei alkaisi tulla selvää jälkeä.

Tarkoituksena oli murtaa suomalaisten pääasema ja päästä etenemään sieltä Länsi-Kannaksen suomalaisjoukkojen sivustaan ja selustaan.

Hyökkäyskäsky annettiin 24.12.1939 klo 11. Suomen aikaa. 49. Divisioonan oli aloitettava kaikilla rykmenteillään hyökkäys Terenttilän alueella. 150. Divisioonan oli hyökättävä Kirvesmäen suunnalla. 4. Divisioonan ja 142. Divisioonan yhden rykmentin oli hyökättävä jäätyneen Suvannon yli Keljaan ja Volossulaan.

Hornan pirut pääsivät valloilleen venäläisten hyökkäyksen alettua kahden tunnin tykistövalmistelun jälkeen jouluaamuna 25.12. klo 6.30 Suvannon jään yli noin 6 km:n leveydeltä. Sen painopisteet suuntautuivat Patoniemeen, Volossulaan, Pähkenikköön, Keljaan ja Kekinniemeen. Ei tiedetä, ajatteliko vihollinen, että juuri jouluaamuna suomalaiset voisivat olla yllätettävissä. Näin ei kuitenkaan käynyt.

Kartta 2. Vihollisen hyökkäys jouluna 1939 Suvannon yli. Talvisodan historia.

Myöhemmin venäläisistä arkistolähteistä saadun tiedon mukaan hyökkäyksen tarkoituksena oli katkaista suomalaisten selustayhteydet ja saartaa Taipaleen lohko ja sen jälkeen jatkaa Suvannon pohjoisrantaan Sakkolaan ja sieltä Käkisalmen suuntaan. Täältä olisi venäläisten tie vapaa Sisä-Suomeen.

Hyökkäyksen alettua pimeään ja lumisateen turvin vihollistykistö aloitti massiivisen ja jatkuvan tulituksen suomalaisten aseisiin. Lepovuorossa olleet JR 28 ja MO käskettiin rintamavastuuseen sekavien vaiheiden jälkeen. Vaihtelevat käskyt taas johtuivat siitä, ettei ollut varmuutta vihollisen painopisteistä ja siitä, mihin reservejä kipeimmin tarvittiin. MO:ta siirrettiin useampaan kertaan ja näissä ryntäilyissä se menetti 20 miestä kaatuneina tai haavoittuneina.

Kerrotaan venäläisten tulleen avointa jäätä pitkin pystyssä suurina joukkoina. Suomalaisten konekiväärien tulituslinjat oli asetettu siten, että ne saattoivat ampua laakatulta lähellä jään pintaa ristiin. Jälki vihollisjoukoissa oli ollut hirveää. Vihollinen kuitenkin syötti jäälle uusia hyökkäysaaltoja ja jatkoi tykistötultaan. Venäläisiä pääsi jo niin lähelle rantaa, että heidän oli pidennettävä tykistötultaan, ettei olisi ampuneet omiaan. Sivustoille rantautuneet viholliset karkotettiin apuun tullein lisäjoukoin.

Myös Keljan kohdalla venäläiset pääsivät maihin, mutta vastaiskulla heidät pakotettiin vetäytymään jäälle, jossa heidät tuhottiin. Suomalaisten puolustuksen tukena oli oma tykistö, joka ampui tarkasti ja oikeisiin kohteisiin, vaikka kalustoa ja ennen kaikkea ammuksia oli vähän.

Kirvesmäen suunnassa hyökkääjät lyötiin 25.12. kuluessa. Suomalainen tykistö pystyi estämään vihollisen merkittävimmät yritykset tuoda lisäjoukkoja jään yli Suvannon pohjoisrannalle.

Taistelut jatkuivat 27.12. saakka. Huolimatta siitä, että vihollinen sai tilapäisesti vallattua sillanpäätä Suvannon pohjoisrannalla, asemat lopulta jäivät suomalaisten haltuun.

Venäläisiä arvioidaan kaatuneen näissä Taipaleen lohkon taisteluissa yli 10 000, josta yksinomaan jouluna Suvannon jäälle jäi n. 2 000 venäläissotilasta. Sotasaaliina saatiin 140 konekivääriä, 12 pst-tykkiä ja 1 700 kevytasetta. Myös omat tappiot olivat suuret, tammikuun alkupäiviin mennessä kaatuneina 671, haavoittuneina 1752 ja kadonneina runsaat 104. Yhteensä 2 527.

YH:n aikuinen Metsäpirtin Osasto (MO), joka koostui lähes kokonaan Sakkolan, Raudun ja Metsäpirtin sotilaista, alistettiin sodan alettua erillisenä yksikkönä 10. Divisioonalle. Erillisyksikkönä sitä käytettiin eräänlaisena palokuntana. Se mm. tiedusteli vihollisryhmyksiä Taipaleen joen eteläpuolella vihollisen selustassa pimeyttä ja kotiseututuntemustaan hyväksi käyttäen. Edelleen se heitettiin muiden avuksi pakkoihin, joissa tarvittiin kiireellisiä vahvistuksia. Sekavissa tilanteissa sitä törmäytettiin pitkiäkin matkoja paikasta toiseen lepoa ajattelematta. Mm. sille oli annettu käytännössä mahdoton tehtävä valloittaa takaisin Koukunniemessä pääaseman etupuolella sijainnut betoninen tukikota Alcazar josta on lyhyt selostus kirjoituksen alkupuolella.

Huvenneen vahvuuden vuoksi MO:sta muodostettiin tammikuussa Kevyt Osasto 7 nimellä Metsäpirtin rajasissit. Sen tappiot olivat suuret. Kaatuneina 71 ja haavoittuneina runsaat 140. Osaston vahvuus oli YH:n aikana noin 400, joten tappiot olivat yli 50 %.

Saavutetun torjuntavoiton jälkeen toiminta III Armeijakunnan lohkokilla hiljeni. Ei niin, että taistelut olisivat loppuneet, mutta asemat pitivät täällä sodan loppuun saakka. Sitä auttoi myös, että suomalaiset saivat tappioiden korvaamiseksi jokin verran täydennyksiä.

25. joulukuuta 1939 aamuna neuvostojoukot aloittivat uuden hyökkäyksen suomalaisten puolustusta vastaan puna-armeijan 4. divisioonan ylittäessä pimeään ja lumisateen turvin Suvannon jään yli neljästä eri kohdasta, joista vain yhden ylityskohdan osalta torjunnassa onnistuttiin. Puna-armeijan hyökkäys kohdistui Kirvesmäen alalohkon selustaan ja tuli puolustajalle yllätyksenä (erityisesti siksi, että hyökkäykseen liittyvä tulivalmistelu alkoi vasta hyökkäävien joukkojen päästyä ensimmäiseen tavoitteeseensa eli vesialueen suomalaisjoukkojen puoleiselle rannalle). Suvannon yli päässeiden joukkojen määrä oli melko pitkään vain arvailuiden varassa 10. divisioonan esikunnassa.^[28] Puna-armeija oli suunnitelmansa mukaisesti hyökkäämässä noin rykmentin suuruisin voimin kullakin hyökkäysalueella niin Volossulan, Kelkan kuin Paasolan ja Patoniemen alueilla yli Vuoksen. Pohjoisimmalla hyökkäysalueella Paasolassa neuvostojoukot törmäsivät pian rantaan päästyään suomalaisten esterakennelmiin ja konekiväärituleen. Päivän aikana puna-armeija joutui vetäytymään alueelta raskaita tappiota kärsineenä. Suomalaiset onnistuivat torjumaan konekivääribunkkerinsa tulen avulla myös puna-armeijan hyökkäyksen Patoniemen alueella, muuta kahden keskellä sijaitsevan hyökkäyssuuntansa alueella neuvostojoukot pääsivät Vuoksen koillisrantaan.^[29]

Hyökkäävien puna-armeijan joukkueiden vahvuus aliarvioitiin kaikissa Suvannon ylityskohdissa ja siksi vastatoimet myöhästyivät tai jäivät tehottomiksi. 26. joulukuuta aikana hyökkäyksen vakavuus alkoi hahmottua 10. divisioonan esikunnalle ja alueelle ryhdyttiin keskittämään kyllin suuria joukkoja vastatoimiin. Neuvostojoukkojen yrittäessä vahvistaa sillanpääasemissa olevia joukkojaan oli paikalla jo kylliksi joukkoja estämään mainitun tavoitteen saavuttamisen ja Suvannon jään yli hyökänneet joukot kärsivät merkittäviä tappioita. Suomalaisten torjuntatoimien onnistumista auttoi merkittävästi se, että Taipaleen alueella puna-armeijan joukot pysyivät melko passiivisina.^[30]

Neuvostojoukkojen jäätyä ilman uusia joukkoja ja huoltoa niiden vastarinta saatiin murrettua seuraavan vuorokauden (27. joulukuuta) kuluessa. Taistelut olivat hyökkääjän kannalta erityisen raskaat, koska pelkästään Keljan alueella puna-armeijan laskettiin kärsineen jopa 2 000:n kaatuneen tappiot. Suomalaiset saivat tämän lisäksi runsaan sotasaaliin, joka käsitti muun muassa 140 konekivääriä ja 12 pst-tykkiä.^[31]

Tämän jälkeen taistelutoiminta 10. divisioonan alueella hiljeni. Saavutetut torjuntavoitot lisäsivät joukkojen luottamusta omiin kykyihinsä. Etulinjan joukkoja vaihdettiin tämän jälkeen säännöllisesti.^[32]

Tähän sopii paremmin kuin hyvin säkeistö samoilla paikoilla taistelleen Yrjö Jylhän runosta ”Hyvästi Kirvesmäki”:

*Mitä vannottiin, se pidetty on,
yli päämme kun löi tulilaine;
ja rinnalla tuntomme tuomion
muu kunnia meille on arvoton,
katinkultaa kiitos ja maine.*

Kirjallisuutta:

Seppo Hynnä: Metsäpirtin Osasto Talvisodan Taipaleessa.
Omakustanne, Kaarinan Tasopaino 2009

Sotatieteen laitos: Talvisodan historia osa 2, WSOY 1978.

Ari Raunio – Juri Kilin: Talvisodan taisteluja. Sarja Itsenäisyyden
puolustajat, Osa 1 – Talvisota. Weilin + Göös 2005.